

Teshuva- Obligation or Opportunity?

1. דברים פרק ד

- (ל) והפיץ יהוה אתכם בעמים ונשארתם מתי מספור בגוים אשר ינהג יהוה אתכם שמה:
(לא) ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר לא יראו ולא ישמעו ולא יאכלו ולא יריחו:
(לב) ובקשתם משם את יהוה אלהיך ומצאת כי תדרך שנו בכל לבבך ובכל נפשך:
(לג) בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד יהוה אלהיך ושמעת בקולו:

2. דברים פרק ל

- (א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך יהוה אלהיך שמה:
(ב) ושבת עד יהוה אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך:
(ג) ושב יהוה אלהיך את שבכותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך יהוה אלהיך שמה:
(ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יהוה אלהיך ומשם יקחך:

3. רמב"ן שם

וטעם **ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוה היום אתה ובניך** שתשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך ותקבל עליך ועל בניך לדורותם לעשות ככל אשר אנכי מצוה היום

4. שערי תשובה א'א'

א- מן הטובות אשר היטיב הש"י עם ברואיו כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם. ולנוס מפח פשעיהם. לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפן. ולמדם והזהירם לשוב אליו כי יחטאו לו לרוב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם, שנאמר - (תהילים כ"ה:ח') "טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך". ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו לא סגר בעדם דלתי תשובה שנאמר (ישעיהו ל"א:ו') "שובו לאשר העמיקו סרה". ונאמר (ירמיהו ג'כ"ב) "שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם". והוזהרנו על התשובה בכמה מקומות בתורה. והתבאר כי התשובה מקובלת גם כי ישוב החוטא מרוב צרותיו. כל שכן אם ישוב מיראת השם.. והתבאר בתורה כי יעזור השם לשובים כאשר אין יד טבעם משגת. ויחדש בקרבם רוח טהור להשיג מעלות אהבתו... והנביאים והכתובים דברו תמיד על דבר התשובה עד כי באו עקרי התשובה כולם מפורשים בדבריהם כאשר יתבאר:

ב- ודע כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאוד ענשו בכל יום. כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס שמה. והמנוס הוא התשובה. והוא עומד במרדו והנו ברעתו. ובידו לצאת מתוך ההפכה. ולא יגור מפני האף והחמה. ע"כ רעתו רבה (ועין במדרש קהלת משל על זה):

5. קהלת רבה ז'ט"ו

... ויש רשע מאריך ברעתו, כל זמן שאדם חי הקדוש ברוך הוא מצפה לו לתשובה, מת אבדה תקותו, שנאמר (משלי יא, ז) במות אדם רשע תאבד תקוה. לכת אחת לסטין שהיתה חבושה בבית האסורין, חתר אחד מהם חתירה אחת וברחו כלן, נשתיר שם אחד מהן ולא ברח, כיון שבא השלטון, התחיל לחבטו במקל, אמר ליה ביש גדא וטמיע מזלא, חתירתא קומך לא הוית עריק. כך לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא אומר לרשעים, התשובה לפניכם ולא שבתם, אלא (איוב יא, כ) ועיני רשעים תכלינה.

6. רמב"ם הלכות תשובה פרק א'

כותרת- מצות עשה אחת והיא שישוב החוטא מחטאו לפני ה' ויתודה

הלכה א'- קל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה קשיע עשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר (במדבר הו) "איש או אשה כי יעשו" וגו' (במדבר הו) "והתודו את חטאתם אשר עשו" זה ודוי דברים. ודוי זה מצות עשה. כיצד מתודין. אומר אגא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כה וכה והרי נחמתי ובשתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה. וזהו עקרו של ודוי. וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משבח.

7. מנחת חינוך מצוה שסד

שנצטוינו להתודות וכו'- ולכאורה נלע"ד מד' הרהמ"ח דהמ"ע דכאן אינו התשובה רק הוידוי בפה דגזה"כ היא דאם מתנחם מהחטא צריך להתוודות בפיו ככל מ"ע שתלוי בדיבור כגון ק"ש ודומיהם וכ"נ מלשון המכילתא שמביא הרהמ"ח ועדיין כו' שהוידוי באי"כ מנלן אף בח"ל כו'. ובאמת תשובה מבואר להדיא בתורה בפ' תשובה בפ' נצבים והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך כו' ושבת כו' ושב ה' אלהיך את שבותך כו' ומיירי בח"ל כדכתיב בכל הגוים כו' ובפ' ואתחנן והפיץ וכו' ושבת עד כו' כי רחום כו' ג"כ מבואר בכתוב דאף בח"ל מהני תשובה אלא ודאי תשובה לחוד דהיא אפילו בלב אם מתחרט בלב שלם הקב"ה מקבל תשובתו רק כאן היא מ"ע ככל מ"ע שבתורה לומר הוידוי בפה ואם לא אמר בע"פ ביטל מ"ע אבל מכל מקום לענין כפרה על העבירה שעבר נתכפר בתשובה בלב...

אך מדברי הר"מ שכל כן בתחלת פ"א כל מצוה כו' אם עבר כו' כשיעשה תשובה וישוב מחטאתו חייב להתודות וידוי זה הוא מ"ע כו' מבואר בדבריו דאין התשובה מ"ע דלא כתב מ"ע שיעשה תשובה רק אם בא לעשות מ"ע שיתוודה בפיו וכ"נ מלשון הרהמ"ח אם כן אם לא עשה תשובה אין לו עונש כלל על מה שלא עשה תשובה רק על העבירה שעבר. וא"כ בעשה תשובה ולא התודה אין לו עונש על הוידוי מכל"ש דאם לא עשה תשובה כלל אין לו עונש ומאי איכפת בעשה ולא התודה בפה אם כן אינה מצוה מחויבת כלל ושפיר נוכל לומר דאפילו בלא וידוי נתכפר על העבירה שעשה רק לא קיים העשה דוידוי...

8. הרב סולוויציק על התשובה עמ' 38-40

בעל "מנחת חינוך" ודודי, רבי מנחם קרקובסקי, בעל "עבודת המלך" על הרמב"ם, סבורים כי תדובה לדעת הרמב"ם אינה מצוה אלא מעשה מובן מאליו, שהרי לא יתכן ולא יתואר שיישאר אדם מישראל שקוע בחטא ולא ישוב בתשובה. לדעתו, קשה לקבל הנחה זו, שנעשתה רווחת על ידי ה"מנחת חינוך". היא אינה מתקבלת על דעתו... שהרי יש בתורה כמה וכמה פסוקים המדברים במפורש על התשובה כעל מצוה...

ברם, כלום לראיות מעין אלו אנו צריכים? וכי מי יוכל להעלות על הדעת שוידוי ייחשב למצוה ואילו תשובה אינו כן? וכי ייתכן וידוי בלא תשובה? מה ערכו של וידוי כזה, מה משמעותה?

נדמה לי שאף בסוגיא זו אנו יכולים לעמוד על שיטתו המיוחדת של הרמב"ם במניין המצוות, או, יותר נכון, בהגדרת המצוות. לפי שיטה זו שני סוגי מצוות הם: יש מצוות שקיום במצווה ופעולת המצוה אחד הוא לגביהן, כמו מצות לולב- התורה אומרת "ולקחתם לכם", וכאשר לוקחים את הלולב עושים בכך את פעולת הלקיחה, אף מקיימים בכך את המצוה... ואולם, יש מצוות שבהן פעולת המצוה וקיום המצוה אינם זהים. דרך משל, כאשר פעולת המצוה היא ביד או פה ואילו קיום המצוה נתון בלב. הפעולה נעשתה אמנם בעת האמירה או העשייה, אך בכך לא נתקיימה עדיין המצוה. הקיום תלוי ברגש מסוים, במצב רוח מסוים...

שיטה זו אנו מוצאים גם בהלכות תשובה. תשובה בעיני הרמב"ם היא מעין עבודה שבלב. זוהי מצוה שעיקרה אינו במעשים ובפעולות, אלא בתהליך הנמשך לעתים על פני שנות החיים... התשובה אינה קשורה במעשה אחד ומכריע, אלא צומחת וגדלה, צמיחה איטית וממושכת, עד שמביאה את האדם למטמורפוזתו, ואז לאחר שהשתנה ונעשה אדם אחר, מגיע מעשה התשובה. ומה מעשה התשובה? הווה אומר: הידוי.

9. Rav Aharon Lichtenstein Return and Renewal, pgs. 1-12

How do we categorize and describe *teshuva*: as an opportunity or as an obligation? The two terms are, of course, quite different. When we speak of opportunity, we generally have in mind some fortunate, perhaps undeserved, option to which we are glad to have access, whereas obligation conjured up a sense of pressing demand, a categorical imperative grounded in an existential situation or mandated by an authoritative commander. One doesn't need to think hard to realize that the answer is that *teshuva* is both. I would like to examine in what sense it is both and how these two aspects of *teshuva* are related...

So if we ask ourselves whether *teshuva* is an opportunity, a chesed granted by G-d, or an obligation, a demand imposed upon us, the answer is not only that it is both, independently; it is both, *intertwined*. The very existence of the opportunity imposes a fresh obligation. This is the meaning of the Rambam's expression, "Accordingly". It is inconceivable that a person who attaches significance to his own spiritual state should be totally impervious and insensitive to the ability to restore his relationship with G-d and to cleanse himself. If, indeed he does not seize the opportunity, this is both a symptom and a cause of spiritual weakness.

The sense that opportunity engenders obligation in the spiritual realm is not just a universal religious conception but a central category of a Torah-based worldview. The failure to exploit spiritual potential, the failure to drink spiritual life to the lees, is not just some kind of pallid passivity, but, in the perception of Chazal, it is spiritual rot, described as such and condemned as such...

We are expected to lead a life charged with a sense of obligation, on the one hand, and with a sense of the awareness of opportunity, on the other. We need to keep our eyes and ears open to know where opportunity is present, and to live a life suffused with the interaction with the two.